

ДРУШТВО ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ“

Ψ

Број 94/22

07.05.2022.год.

Београд

КОДЕКС

ЕТИКЕ

ПСИХОЛОГА СРБИЈЕ

ПРЕАМБУЛА

Психологија као научна теорија и на њој заснована пракса установљена је друштвена делатност у Републици Србији. Носиоци те делатности јесу психолози, лица са универзитетском дипломом психолога стеченом на начин прописан законом. Психологом се у смислу овог кодекса сматра особа која је завршила студије четворогодишњем трајању са најмање 240 ЕСПБ стечених на студијском програму Психологија, мастер психолог са најмање 300 ЕСПБ на студијском програму Психологија, специјалиста психолог са најмање 360 ЕСПБ и психолог који је доктор психолошких наука са најмање 480 ЕСПБ.

Психолог полази од тога да наука нуди знања и методе, а не и циљеве, вредности и нормативно-етичка решења. Стога он преузима обавезу да брине о етичкој страни примене научних знања и метода, прихватајући слободно као своје врховно етичко мерило да човештво, како у себи тако и у сваком другом, увек узима и као циљ, а никада само као средство. Прихватајући да су људске дужности изнад професионалних и одбијајући да се заклања психологијом као коначним и потпуним знањем, психолог настоји да психологија буде у његовим рукама, а не он у њеним. Психолози се обавезују да ће поштовати људска права и достојанство странака, да ће остварити и задржати висок ниво компетенције у свом раду, да ће бити професионално и научно одговорни према странкама, заједници и друштву, као и да ће тежити да промовишу интегритет у психолошкој науци, у образовању психолога, као и психолошкој пракси.

Обављајући своје професионалне послове, психолог остаје унутар следећих граница:

- ❖ Психологије као науке, њених постојећих знања, метода и решења.

Али, психолог настоји да у мери својих могућности увећа та знања, да конструише поузданије и ваљаније методе, да пронађе примеренија решења.

- ❖ Својих стечених квалификација. Али, психолог настоји да се даље стручно усавршава и да стиче нове квалификације.
- ❖ Материјалних услова друштва и средине у којој ради. Али, психолог не чека да му друштво понуди као готове најповољније услове, већ настоји да средина боље разуме потребе психолошке делатности.
- ❖ Законских одредби важећих у Републици Србији, како општих тако и посебних, које се односе на психолошку делатност.
- ❖ Етичких начела овог **Кодекса**. Али, пошто ни психологија као наука ни кодекс етике не могу да понуде готове рецепте за све могуће конкретне проблеме, психолог узима сва решења као своја, знајући да не може имати оправдање за недостатак ваљаних етичких аргумената.

1 ОДНОС ПРЕМА СТРУЧНОМ И ИСТРАЖИВАЧКОМ РАДУ

1.0. У сваком подручју делатности психолог свој посао обавља на нивоу стандарда који важе за дато подручје. При томе он прихвата да никакви циљеви струковни или ванструковни, не могу доћи изнад достојанства и добробити појединца који је непосредно или посредно укључен у професионални однос.

1.1. Психологија нема забрањене теме. Стога психолог не сме спречавати или ометати друге у прикупљању грађе, у расправљању или истраживању било којих тема, као ни објављивању стручних радова.

1.2. Психолог је дужан да не снижава стандарде своје струке према полној, узрасној, конфесионалној, националној или партијској припадности испитаника.

1.3. Користећи психолошке теорије, методе, инструменте или практичне програме потекле у другим срединама, психолог је дужан да их употребљава опрезно и критички, настојећи да у пуној мери уважи културне и друге особености људи са којима ради.

1.4. Предузимајући емпиријска истраживања, као и друге облике научне продукције, психолог уважава, поред својих личних интересовања, актуелне и важне проблеме своје средине.

1.5. У сваком послу који обавља психолог настоји да у пуној мери задовољи захтеве објективности, тј. поштовања чињеница, података, тестовних резултата и налаза.

1.5.1. У писменим и усменим извештајима о истраживањима психолог је дужан да стручној јавности обелодани тачно, прецизно и потпуно све кораке (методолошке, концептуалне, статистичке) које је предузео а чије је познавање неопходно за критичко процењивање обављеног посла.

1.5.2. Психолог не сме истраживачке податке, тестовне резултате и налазе кривотворити и кривотворене приказивати појединцима или јавности. Настоји да отклони идеолошке ставове од научних поставки и теорија.

1.6. Вршећи емпиријска истраживања психолог се обавезује на пуно поштовање испитаника као равноправног учесника у истраживању.

1.6.1. Психолог је дужан да прибави валидну сагласност ¹испитаника за учествовање у истраживању.

1.6.2. Уколико испитаник није у стању да да валидну сагласност (малолетне, ментално заостале, теже душевно оболеле особе), она се мора добити од родитеља/ старатеља, односно од лица и установа којима су овакве особе поверене. Испитаник стар 15 година може самостално дати пристанак за учешће у психолошком истраживању.

1.6.3. Истраживач је дужан да испитанике и/или лица/установе који дају сагласност за учествовање у истраживању упозна са свим особинама истраживања (тема, циљеви, организатор, трајање, могуће последице, време чувања података, итд.) које су релевантне за давање валидне сагласности.

1.6.4. Истраживач је дужан да прихвати одлуку испитаника, укључујући и малолетне особе, односно лица која дају сагласност за учествовање, да у било ком тренутку одустане од даљег учествовања у истраживању.

1.6.5. Истраживач је дужан да на захтев испитаника који одустаје избрише све податке који се на њега односе а сакупљени су у дотадашњем току истраживања. 1.6.6. Истраживач је дужан да отклони од испитаника сваку предвидиву штету или неугодност коју учествовање у истраживању може повећати у односу на уобичајени начин живота испитаника.

1.6.7. Уколико планирано истраживање неизбежно производи неку неугодност учесницима, повећану у односу на њихов уобичајени начин живота, психолог-истраживач је дужан да се најпре посаветује са искусним и непристрасним колегама (односно са одговарајућим органом ДПС), како би потражио алтернативна решења, макар таква која смањују неугодност, односно ризик од неугодних последица. Уколико и после тога постоји неизбежност или висока вероватноћа настанка неугодних последица по учеснике, истраживач је дужан да

1) прибави писмену сагласност колега (одговарајућег органа ДПС) и да

2) о свему потребном тачно обавести учеснике у истраживању и обезбеди њихову валидну сагласност.

1.6.8. Уколико би прецизно обавештавање испитаника о неком аспекту истраживања угрозило методолошке квалитете истраживања, истраживач је дужан да предузме следеће:

1) да докаже како алтернативна процедура није расположива;

---

¹ Сагласност је валидна уколико је добијена на поштен наћин, тј. уколико не повређује достојанство испитаника. То значи да за добијање сагласности није дозвољено користити принуду, уцењивање или обмањивање, али јесте дозвољено убеђивање аргументима.

- 2) да докаже како су испитаници о свему осталом довољно обавештени;
- 3) да докаже под 1 и 2 ове тачке изнесе пред искусне и непристрасне колеге (односно пред одговарајући орган ДПС) и добије њихову сагласност;
- 4) да се послужи уопштенијим или таутолошким објашњењима уместо обмањивањем.

1.6.9. Уколико планирано истраживање методолошки захтева да се пажња испитаника скрене са правог предмета истраживања, психолог-истраживач је дужан да накнадно, по обављеном прикупљању података, додатно информише испитанике како би добио њихову валидну сагласност, да продискутује са њима све релевантне аспекте истраживања како би се отклонила погрешна разумевања и уочиле могуће негативне последице примењене процедуре, те да предузме све разумне кораке на отклањању или превазилажењу тих последица.

1.7. Психолог не сме методом посматрања, као јединим научним методом, нарушавати приватност и сферу интима испитаника; у начелу, посматрање без добијене сагласности дозвољено је у оним околностима где посматрани обично очекује да може бити посматран од непознатих особа, али и тада се накнадно мора прибавити валидна сагласност уколико се врши трајно бележење (неанонимних) података. Уколико испитаник одбије давање сагласности и захтева брисање забележених података, истраживач је дужан да таквом захтеву удовољи.

1.8. Психолог који заузима положај носиоца истраживачког пројекта или главног задуженог за истраживање дели одговорност из Чланова 1.6. и 1.7. са сарадницима и помоћним особљем (испитивачи, студенти, помоћници) које учествује у спровођењу истраживања. 1.9. Психолог је дужан да се са посебном пажњом односи према мерним инструментима и психолошким средствима процене личности.

1.9.1. Психолог уважава да се производња и продаја стандардизованих мерних инструмената и средстава процене личности врши искључиво под условима и на начин прописан од стране Друштва психолога Србије.

1.9.2. Стандардизоване психолошке мерне инструменте и средства процене личности које одобре ДПС и Институт за психологију у пракси примењују искључиво психолози.

1.9.3. Психолог је дужан да не охрабрује и не омогућава коришћење мерних инструмената и средстава процене из тачке 1.9.2. овог става од стране лица која нису психолози, изузев студената психологије који могу да их примењују само под надзором дипломираних психолога.

1.9.4. Уколико психолог уочи да лица која нису психолози користе у пракси мерне инструменте и средства процене из тачке 1.9.2. овог става, предузеће све потребне кораке да их од тога одврати, укључујући и обавештавање ДПС.

2 ОДНОС ПРЕМА СТРАНКИ

2.0. Пуна, тј. недељива надлежност и компетенција психолога важи у професионалном раду са појединцем и малом групом. У тим оквирима психолог настоји да примени своја стручна знања и искуство за добробит странке², поштујући истовремено њено достојанство. Као и странка, и психолог је личност; иако је психолог, он је такође и унутар предмета психологије. Отуда психолог држи на уму да и он као личност може бити извор и стручно и етички неоправданих поступака.

2.1. Једна од основних дужности психолога састоји се у томе да спречи негативне последице по странку које могу доћи од њега.

2.1.1. У случају привременог и пролазног смањења стручне и/или моралне компетентности (нпр. услед органске болести, разних животних стресова или других ометености) психолог треба да одустане од рада са странком.

2.1.2. У случају сметњи трајнијег порекла психолог треба да се посаветује са искусним и непристрасним колегом и да преузме потребне кораке како би стекао контролу над тим изворима сметњи и спречио њихов негативни утицај на рад са странком.

2.1.3. Психолог је дужан да негује своју отвореност према себи и да пажљиво узима у обзир добронамерна указивања колега о својим личним изворима смањене компетентности.

2.2. Психолог самостално обавља искључиво оне послове за које је стекао стручне квалификације.

2.2.1. После основних студија психолог је дужан да се, по мери својих могућности, даље стручно усавршава, користећи расположиве облике стручне комуникације и усавршавања.

2.2.2. Психолог може да предузима и послове за које још не по квалификације уколико је обезбеђена супервизија и одобрење од стране колега са потребним квалификацијама.

2.3. За своје услуге психолог прима искључиво ону материјалну надокнаду која је претходно уговорена са странком, односно која је прописана од стране установе у којој ради.

2.4. Психолог је свестан да у његовом односу са странком долази до разлике у моћи (психолошкој, институционалној, итд.), те је стога дужан да води рачуна како не би дошло до њене злоупотребе.

---

² Реч "странка" у целом Кодексу етике треба схватити технички, тј. као да означава сваког - лица или установе - ко се налази у улози примаоца психолошких услуга. Радна група се определила за ту реч, уместо "клијент", "пацијент" или "прималац психолошких услуга".

2.5. Психолог је дужан да избегне мешање професионалног са другим врстама односа - са рођацима, пријатељима и блиским сарадницима, као и са другима ако постоји опасност да буде угрожен професионални однос.

2.6. У професионални однос са странком психолог Ступа на о валидне сагласности.

2.6.1. Психолог је дужан да обезбеди валидну сагласност странке која прима његове професионалне услуге.

2.6.2. Психолог је дужан да пружи странки све информације које су неопходне за добијање валидне сагласности за улазак у професионални однос или за наставак професионалног односа.

2.6.3. Уколико странка није у стању које њену сагласност чини валидном (малолетне, ментално заостале и душевно оболеле особе), психолог обезбеђује сагласност од надлежних лица или установа (родитељи, старатељи, просветне и здравствене власти, итд.), уз одговарајуће информисање као у тачки 2.6.2. овог става. Клијент стар 15 година може самостално дати пристанак за учешће у психотерапији односно психолошком саветовању.

2.6.4. Уколико би тражење сагласности за малолетно лице угрозило пружање психолошке помоћи томе лицу, а помоћ се оцењује као неопходна и неодложна, психолог је дужан да се консултује са искусним и стручно довољно квалификованим колегом и да добије његову сагласност за такав рад са странком.

2.6.5. Када ниједан од начина за добијање претходне сагласности није расположив (напр. услед привремене смањене урачунљивости Странке) а стручна психолошка интервенција јесте неопходна и неодложна, психолог обезбеђује сагласност накнадно и благовремено.

2.6.6. Сагласност добијена на почетку професионалног односа важи све док је странка не повуче. Психолог је дужан да прихвати повлачење сагласности за даљи рад са странком. Такође, он има право да са оправданим разлогом одустане од даљег рада са странком, водећи рачуна о достојанству и добробити странке.

2.7. Подаци до којих психолог долази у раду са странком поверљиве су природе и чување њихове тајности једна је од основних дужности.

2.7.1. Психолог је дужан да обавести странку о поверљивости података и налаза добијених током професионалног односа. Такође је дужан да обавести странку о постојању своје дужности да штити тајност података и налаза.

2.7.2. Психолог је дужан да прибави валидну сагласност странке за трајно бележење података (писано, аудитивно, видео) које она пружа, осим у случају података и налаза који се прикупљају у здравственим установама за сврхе медицинске документације.

2.7.3. Психолог је дужан да прибави валидну сагласност странке за било какво коришћење поверљивих података, уколико је то коришћење индивидуализовано, односно такво да странка те податке може препознати као своје.

2.7.4. Приликом коришћења података сакупљених током рада са странком психолог је дужан да сакрије идентитет странке и других лица на које се подаци односе, те да предузме све разумне кораке како не би дошло до откривања тих идентитета неовлашћеним лицима или јавности.

2.7.5. Психолог је дужан да не открије идентитет странке чак и уколико странка не тражи заштиту свог идентитета.

2.7.6. Психолог је дужан да предузме све потребне кораке како би сачувао поверљивост података и налаза, односно спречио приступ неовлашћених лица тим подацима и налазима.

2.7.7. Изношење психолошких података, налаза и мишљења о странки са познатим идентитетом дозвољено је:

- 1) на стручним комисијама, конзилијумима или колегијумима и
- 2) на суду, на законом прописан начин, али тада само оних података и налаза који су релевантни за предмет спора
- 3) у радним организацијама где постоји обавеза да психолог доставља писани извештај; психолог то тада чини тако да извештавањем (бројем и селекцијом података, формулацијом итд.) у највећој могућој мери заштити странку
- 4) другом стручњаку нпр. психијатру уз валидну писану или усмену сагласност странке
- 5) полицији у случају да странка планира да животно угрози себе или друге људе, а у складу са законима.

2.7.8. Психолог је дужан да сараднике у установи где ради, као и студенте и друга лица, упозна са неопходношћу чувања поверљивих података, да им ту неопходност прикладно образложи, те да их позове на разумевање и сарадњу у томе.

2.7.9. Уколико странка, односно родитељ старатељ затражи да јој се саопште тестовни резултати, налази или процене, психолог то чини без присуства трећих лица и на професионалан начин, предупредујући све друге предвидљиве штетне последице које то саопштење може проузроковати.

2.7.10. У случају принуде или претње за откривање поверљивих података и налаза, психолог је дужан да у границама оправдане бриге за своју егзистенцију предузме одговарајуће кораке, укључујући и обавештавање ДПС или других надлежних служби које би могле помоћи у чувању тајности података и налаза.

2.8. Уколико је странка правно, а не физичко лице, међусобне обавезе, укључујући и оне предвиђене овим Кодексом етике, регулишу се писменим уговором.

2.9. Психолог не сме у својој професионалној пракси користити поступке, средства или програме који, макар као узгредан ефекат, доводе до неуважавања достојанства странке и других, на које се ти поступци, средства или програми примењују.

2.10. Психолог уважава стандарде своје струке и одредбе овог Кодекса; њега не обавезују налози никаквих других ауторитета (појединаца или установа) уколико се косе са струком и Кодексом.

3 ОДНОС ПРЕМА ЈАВНОСТИ

3.0. Психолог је свестан осетљивог положаја своје струке у јавности. Његова је дужност да у односу с јавношћу поступа опрезно и одмерено.

3.1. Представљајући јавности научну психологију или посебне психолошке дисциплине и службе, психолог је дужан да извештава тачно, разумљиво и у потребној мери информативно.

3.1.1. Психолози би требало да буду посебно опрезни при давању изјава о самоубиствима односно да избегавају да говоре о начинима извршења суицида и конкретним случајевима. Психолог приликом извештавања у медијима о суициду настоји да се придржава смерница Светске здравствене организације.

3.2. Психолог је свестан ограничења психологије као науке. Представљајући психологију јавности он је дужан да избегне сензационализам, као и свака друга претеривања која би могла да наведу јавност да поверује како су могућности психологије веће, односно мање, него што стварно јесу.

3.3. Све што се употребљава, укључујући и психологију, може и да се злоупотребљава. Психолог може користити своја стручна знања како би утицао на јавност да заузме одређени став према неком друштвеном проблему. При томе он не сме злоупотребити ни своја стручна знања ни свој положај.

3.3.1. Психолог прихвата да му његова стручност у одлучивању о друштвеним питањима не даје више права од права на један глас. Стога је дужан да се и влада у складу са тим, не узимајући за себе већи удео у одлучивању

3.3.2. Користећи своја стручна знања у јавном деловању, психолог је дужан да не злоупотребљава психологију у политичке, идеолошке или приватне сврхе.

3.4. Психолог своје услуге пружа искључиво на јавно дефинисан начин, у оквиру установе у којој је запослен или под законом прописаним условима обављања приватне праксе.

3.5. Психолог је дужан да јавности тачно представља своје квалификације и своје способности. Такође је дужан да исправи друге који његове квалификације и способности представљају нетачно.

3.6. Психолог је дужан да у јавности не коментарише податке који се

односе на појединце чији је идентитет обелодањен, чак ни онда када ти појединци дају сагласност за откривање свог идентитета.

3.7. Лицу чији је идентитет обелодањен или доступан јавности, психолог не сме своје стручно мишљење или савет упућивати поштом, посредством трећих лица или средствима јавних комуникација.

3.8. Тестове и средства процене чија методолошка вредност почива на наивности, односно претходној необавештености испитаника или странке, психолог не сме обзнањивати у средствима јавних комуникација, већ ће их још и чувати од јавности.

3.9. Оглашавајући психолошке службе и услуге у средствима јавног информисања, психолог је дужан да избегава евалуацију и комерцијални начин, тј. да се ограничи на давање обавештења. 3.10. Психолог је дужан да води рачуна о свом неформалном понашању у јавности тако да тим понашањем не смањи поверење јавности у своју компетентност да професионалне услуге пружи у складу са стручним и етичким захтевима.

4 ОДНОС ПРЕМА КОЛЕГАМА

4.0. Психолог ће са посебном пажњом неговати колегијалност, сарадњу и стручни размену, не стављајући никада те вредности изнад достојанства других људи, непосредно или посредно укључених у професионални однос.

4.1. Критикујући стручни рад својих колега, укључујући и друге професије, психолог је дужан да води рачуна да предмет критике буде заиста рад, а не личност. У критици његова је дужност да избегава не само отворене увреде и омаловажавања, него и алузије на рачун личности или других, са предметом критике неповезаних, особина и поступака аутора.

4.2. Уколико није у могућности да странки пружи тражену услугу, психолог је дужан да јој пружи обавештења о другим колегама који такву услугу могу да јој понуде.

4.3. Психолог је дужан да не улази у професионални однос са странком за коју зна да је већ у таквом односу са другим психологом, изузев уз сагласност тога колеге, односно након престанка професионалног односа између странке и колеге.

4.4. Колеги са којим ступа у професионални однос (тј. коме пружа професионалну услугу) психолог може указати, из колегијалности, извесну предност, али само уз услов да то не крши обичајне или етичке норме средине у којој ради, као ни норме овог Кодекса етике.

4.5. Уколико уочи да колега крши одредбе овог Кодекса етике, психолог је дужан да на тактичан и што безболнији начин позове колегу на преиспитивање својих поступака. Ако ни после тога није дошло до промене понашања, психолог ће се обратити Суду части ДПС. Психолог може да се обрати Суду части и без претходног позивања колеге на преиспитивање својих поступака.

5 СТАНДАРДИ И ПРОЦЕДУРЕ УПОТРЕБЕ ПСИХОЛОШКИХ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА

I ОПШТЕ ОДРЕДБЕ

5.1. Кодекс 5 о стандардима и процедурама употребе психолошких мерних инструмената (у даљем тексту: Кодекс 5) регулише услове израде, издавања, продаје и употребе психолошких мерних инструмената; категорије психолошких мерних инструмената; оснивање, састав и делокруг рада Комисије за психолошке мерне инструменте; начин чувања и заштите психолошких мерних инструмената и правила психолошког тестирања.

5.2. Психолошки мерни инструменти су стандардизована средства (упитници, скале, тестови, апарати) конструисана за валидно и поуздано мерење психолошких конструката. Психолошки мерни инструменти представљају посебно заштићена психодијагностичка средства.

II УСЛОВИ ИЗРАДЕ И ИЗДАВАЊА ПСИХОЛОШКИХ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА И ПРИРУЧНИКА

5.3. Техничку припрему и издавање психолошких мерних инструмената може вршити само издавач који испуњава све услове из овог Кодекса 5. Прештампавање психолошких мерних инструмената за интерну употребу је строго забрањено. Изузетак се може учинити само у случају да се ради о психолошким мерним инструментима који нису службено усвојени и одобрени, а користе се у сврху истраживања или адаптације инструмента, што подлеже Закону о ауторским правима.

5.4.Израда психолошких мерних инструмената, односно адаптација, ревизија и стандардизација може да се вршити само према актуелним европским стандардима. Израда приручника за употребу психолошких мерних инструмената врши се према стандардима поменутих у ставу 1 овог члана. Све послове из тачке 1 и тачке 2 овог члана обавља Институт за психологију Филозофског факултета у Београду.

5.5.Издавач је обавезан да за сваки психолошки мерни инструмент и приручник пре издавања обезбеди рецензију према усвојеним стандардима и то од компететних стручњака за дату област.

5.6.Издавач може да врши продају психолошких мерних инструмената само ако је обезбедио и одговарајући приручник са нормама на нашој популацији.

5.7.Није дозвољено издавање само превода страног психолошког мерног инструмента, већ је издавач дужан да претходно обезбеди лиценцу и изврши његову адаптацију и стандардизацију на адекватном домаћем узорку.

5.8.Издавач је дужан да повремено, према указаној потреби, врши ревизију норми и да о томе обавештава своје кориснике који су након обавештења обавезни да их се придржавају.

5.9.Издавач је дужан да откуп права публиковања и продаје психолошког мерног инструмента и припадајућег приручника обавезно врши путем уговора, а у складу са Законом о ауторском праву.

III УСЛОВИ ПРОДАЈЕ ПСИХОЛОШКИХ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА

5.10.Психолошке мерне инструменте издавач може да продаје искључиво дипломираном и мастер психологу, и то на начин прописан овим Кодексом 5. Комисија за психолошке мерне инструменте Друштва психолога Србије одређује за које је мерне инструменте неопходна додатна обука коју у ту сврху организује издавач или друга институција коју овласти Комисија за психолошке мерне инструменте.

5.11.Ради обезбеђења да купац буде искључиво дипломирани и мастер психолог (у даљем тексту: психолог) прописује се да се приликом наручивања психолошких мерних инструмената морају предочити писмени докази о постојању, односно обезбеђењу неопходних услова за њихово коришћење.

Писмени докази се састоје у следећем:

-психолог је дужан да на прописаном обрасцу приликом сваке поруџбине психолошких мерних инструмената достави о себи следеће податке: име и презиме, податке организације у којој је запослен (услучају да није запослен тај податак не даје), копију дипломе као и

изјаву да ће се у свом раду придржавати Кодекса етике психолога Републике Србије, а посебно начела професионалног чувања података и коришћења психолошких мерних инструмената;

-овлашћено лице у институцији где психолог ради (ово је потребно само за запослене психологе) дужно је да овери овај образац чиме тврди и постојање радних услова за исправно коришћење психолошких мерних инструмената и за њихово безбедно чување, као и психолошких података који се добијају на овај начин; - потврду својих податка незапослени психолог врши на основу фотокопије дипломе или фотокопије уверења о дипломирању.

IV УСЛОВИ УПОТРЕБЕ ПСИХОЛОШКИХ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА

5.12. Психолошке мерне инструменте може примењивати само дипломирани и мастер психолог (у даљем тексту: психолог) и то на начин прописан овим Кодексом 5, осим случајевима предвиђеним чланом 5.17. и чланом 5.20.

5.13. Психолог мора психолошко тестирање обављати у складу са резултатима савремене психолошке науке, Кодексом етике психолога и Процедурама дефинисаним овим Кодексом 5.

V КОМИСИЈА ЗА ПСИХОЛОШКЕ МЕРНЕ ИНСТРУМЕНТЕ

5.14. Комисија за психолошке мерне инструменте гради при Институту за психологију у Београду. Комисија има председника, заменика председника и три члана. Рад Комисије ближе је регулисан Правилником о раду који доноси Скупштина Друштва психолога Србије на предлог Извршног одбора ДПС.

Делокруг рада Комисије је:

1. Дефинисање процедуре и критеријума категоризације психолошких мерних инструмената.
2. Категоризација психолошких мерних инструмената.
3. Анализа извештаја о интерним и екстерним проверама квалитета тестова.

4.Разматрање извештаја о примени тестова.

5.Давање предлога ауторима за спровођење корективних и Превентивних мера.

6.Предлагање, верификовање и праћење програма едукације за примену тестова.

7.Развијање мотивације потенцијалних аутора за израду нових и/или ревизију постојећих тестова.

8.Предлагање поступака у случају неовлашћеног коришћења мерних инструмената.

9.Предлагање мера за побољшање употребе и заштите мерних инструмената.

10.Праћење примене овог Кодекса 5

5.15.Комисија за психолошке мерне инструменте води евиденцију категорисаних психолошких мерних инструмената и њихов списак објављује на интернет страници Друштва психолога Србије.

VI КАТЕГОРИЗАЦИЈА ПСИХОЛОШКИХ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА

5.16.Комисија за психолошке мерне инструменте врши категоризацију свих психолошких мерних инструмената. Основни критеријуми за категоризацију су: циљеви који треба да буду постигнути применом теста и стручне компетенције потребне за примену теста. Психолошки мерни инструменти могу бити сврстани у једну од три категорије: А, Б и Ц.

5.17.Психолошки мерни инструменти категорије А намењени су за мерење психолошких феномена у истраживачким пројектима и за њихову примену су потребна базична академска знања из психометрије и статистике. инструменти не служе за психодијагностичку процену.

Психолошке мерне инструменте из категорије А могу да примењују и психолози са 180 ЕСПБ, поред дипломираних психолога (са 240 ЕСПБ) и мастер психолога (са 300 ЕСПБ).

5.18. у категорију Б сврставају се психолошки мерни инструменти који имају психодијагностичку и прогностичку сврху иза које аутори и ревизори нису предвидели додатну обуку, јер се могу корисити на основу факултетски стечених знања и упутстава из приручника. Мерне инструменте из ове категорије могу примењивати психолози са 240 и 300 ЕСПБ. Аутор/ревизор психолошког мерног инструмената из категорије Б може предложити програм едукације који није обавезан. Комисија за психолошке мерне инструменте верификује програм едукације и континуирано прати његову реализацију.

5.19. Категорија Ц обухвата психодијагностичка средства која су процедурално и интерпретативно најсложенији психолошки мерни инструменти (нпр: мултидимензионални инвентари личности, тестови интелигенције који се примењују индивидуално, пројективни тестови, неуропсихолошки тестови и сл.) који се употребљавају у психодијагностичке и прогностичке сврхе. Психолошке мерне инструменте из категорије цмогу примењивати само дипломирани психолози са 240 и 300 ЕСПБ са додатном теоријском и практичном едукацијом. Дипломирани и мастер психолози из става 2 овог члана након завршене едукације добијају уверење на основу кога могу да користе инструменте из ове категорије, и на које сагласност даје Комисија за психолошке мерне инструменте. Аутор/ревизор психолошког мерног инструмената предлаже програм едукације, који Комисија за психолошке мерне инструменте верификује и континуирано прати његову реализацију. Комисија за психолошке мерне инструменте води евиденцију дипломираних и мастер психолога са уверењима за употребу психолошких мерних инструмената из ове категорије.

5.20. Психолошке мерне инструменте свих категорија могу примењивати и студенти Психологије у едукативне сврхе (упознавање са инструментом, теоријска настава, студентски пројекти, семинарски радови и сл.) у оквиру наставе и лизације предиспитних обавеза и то искључиво под супервизијом наставника или сарадника који су квалификовани за употребу датог мерног инструмента. Психолошке мерне инструменте за које је потребна обука могу користити и полазници курсева за обуку за коришћење датог инструмента у оквиру ових курсева, а под супервизијом лица које спроводи програм обуке и које мора бити квалификована за употребу датог теста.

VII ЗАШТИТА ПСИХОЛОШКИХ МЕРНИХ ИНСТРУМЕНАТА

5.21. Ради додатне заштите психолошког мерног инструмента издавач је дужан је да на видном месту на тесту истакне текст: „Овај психолошки мерни инструмент је одлуком број од (датум) Комисије за психолошке мерне инструменте сврстан у категорију - те је непрописно руковање неовлашћено коришћење кажњиво према члану Закона о психолошкој делатности”.

5.22. Психолошке мерне инструменте наручују и они бивају уручени психологу-наручиоцу на основу имена и оверене фотокопије дипломе и уверења о завршеној едукацији за тестове

за које је едукација прописана. Ако послодавац није психолог, а за потребе психолошке делатности треба да набави психолошке мерне инструменте дужан је да их преда на употребу психологу који је запослен у организацији, уз службену белешку. Послодавацу који није психолог психолошке мерне инструменте дистрибутер доставља у посебној омотници са назнаком „отвара психолог лично“. Ако психолог који је задужен за психолошке мерне инструменте престане да ради код послодавца, а послодавац није запослио другог психолога који би преузео мерне инструменте психолог поступа у складу са Процедуром 8, тачке 7,8 и 9.

VIII ПРАВИЛА ПСИХОЛОШКОГ ТЕСТИРАЊА

5.23. Правила психолошког тестирања, које се спроводи у дијагностичке сврхе или друге сврхе које укључују процену особина или карактеристика појединца, обухватају следеће процедуре:

ПРОЦЕДУРА 1.Процена потенцијалне корисности психолошког тестирања у ситуацији психолошке процене

Психолог је дужан да пре тестирања компетентно:

1.1. Процени да ли постоји потреба за психолошким тестирањем или се до валидних података за психолошку процену може доћи путем других извора информација.

1.2. Процени који психолошки тест је најбоље употребити у датој ситуацији.

ПРОЦЕДУРА 2. Провера адекватности психолошких мерних инструмената

Психолог је дужан да:

2.1. Користи и примењује искључиво оне психолошке мерне инструменте који су развијени и примењени у нашој земљи на одговарајућој популацији, при чему се подразумева и могућност домаће адаптације, ревизије и стандардизације психолошких мерних инструмената страног порекла.

2.2. Користи психолошке мерне инструменте који су одобрени за употребу од стране Комисије за психолошке мерне инструменте. Психолошки мерни инструменти који нису службено усвојени и одобрени могу се користити само у сврху истраживања и адаптације тог инструмента.

2.3. Самостално одабере психолошке мерне инструменте, сагласно ставовима 2.1. и 2.2 овог члана Кодекса 5. 2.4. Користи оне психолошке мерне инструменте за које поседује релевантно стручно знање, које се може стећи и додатном обуком, уколико то Комисија прописује.

2.5. Исте тестове у сврху доношења одлуке примени у оквиру психолошког тестирања тек након истека 6 месеци због могућности утицања претходног искуства на актуелне резултате. Уколико се располаже паралелним формама тестова психолошко испитивање се може поновити и раније.

2.6. Прати негативне појаве или тешкоће на које наилази при употреби одређеног теста и о томе информисе Комисију за психолошко тестирање.

2.7. Уколико је у могућности, помаже ауторима теста, Комисији или издавачима у ажурирању информација о нормама, поузданости и валидности теста, уз поштовање одредби Кодекса етике психолога.

ПРОЦЕДУРА 3. Припрема за психолошко тестирање

Психолог је дужан да у периоду припреме за тестирање:

3.1. Благовремено информисе испитаника осврси тестирања, начинима на које могу да се најбоље припреме за тестирање и правилима којих морају да се придржавају.

3.2. Јасно објасни испитаницима њихова права и одговорности.

3.3. Обезбеди пристанак испитаника или његовог законског заступника за тестирање осим ако је законом другачије регулисано. 3.4. Објасни заинтересованим странама које последице може да има тестирање односно нетестирање како би могли да донесу одлуку. Ово се односи на ситуације када тестирање није обавезно.

3.5. Предвиди могуће проблеме и пронађе начине за њихово решавање.

3.6. Обезбеди техничке услове за тестирање:

а) припрема услова који су прописани у приручнику за одређени тест;

б) припрема локацију за тестирање која одговара сврси, у складу са чланом 5.2. Кодекса етике.;

ц) обезбеђује основне физичке услове за рад који треба да омогуће испитаницима постизање оптималних резултата (мисли се на адекватно осветљење, температуру, одсуство буке и других ометајућих фактора);

д) припрема довољне количине тестовног материјала који је проверен тако да нема никаквих недостатака на тест свескама или листовима за одговоре као ни трагова претходних испитаника;

е) обавља додатне припреме у смислу одговарајућих адаптација за тестирање особа с посебним потребама.

ПРОЦЕДУРА 4. Примена психолошких мерних инструмената

Психолог је дужан да у процедури примене психолошких мерних инструмената:

4.1. Провери идентитет испитаника.

4.2. Успостави позитиван однос с испитаницима, представљањем и давањем детаљних упутстава.

4.3. Смањи анксиозност испитаника и да избегне њено непотребно стварање.

4.4. Обезбеди уклањање потенцијалних извора ометања (нпр. аларми на сатовима, мобилни телефони).

4.5. Провери да ли сви испитаници имају потребан материјал пре почетка тестирања.

4.6. Примени тестове у одговарајућим контролисаним условима

4.7. Кад је то могуће, тест зада на матерњем језику испитаника, уколико је он стандардизован на том језику.

4.8. Поштује и придржава се упутства који су дати у приручнику теста с одговарајућим прилагођавањем начина задавања теста за особе с посебним потребама.

4.9. Прочита упутства јасно и смирено.

4.10. Пружи довољно времена за решавање примера и вежби.

4.11. Опажа и бележи одступања у примени теста.

4.12. Мери и бележи тачно време одговора испитаника када је то потребно.

4.13. Провери да ли су враћени сви материјали на крају тестирања.

4.14. Провери да ли су испитаници били под сталном контролом и да ли су били изложени ометањима током тестирања.

ПРОЦЕДУРА 5. Бодовање и анализа тестовних резултата

Психолог је дужан да у процедури бодовања и анализе тестовних резултата:

- 5.1. Пажљиво следи стандардизоване поступке за бодовање.
- 5.2. Води рачуна о томе да не дође до погрешног закључивања на нивоу упоређивања резултата са нормама које нису релевантне за испитанике или које су застареле.
- 5.3. Користи поступке провере тестовних резултата како би се отклониле евентуалне грешке.

ПРОЦЕДУРА 6. Интерпретација резултата

Психолог је дужан да при интерпретацији резултата:

- 6.1. Има одговарајуће стручно знање о теоријским или концептуалним основама теста, техничкој документацији и о упутству за кориштење и интерпретацију скалних резултата.
- 6.2. Има одговарајуће знање о коришћеним скалама, карактеристикама нормативних или контролних група и ограничењима резултата.
- 6.3. Предузме кораке како би се умањили ефекти било какве пристрасности у тумачењу резултата.
- 6.4. Користи одговарајуће нормативне или контролне групе кад су доступне.
- 6.5. Интерпретира резултате у светлу доступних информација о испитанику (укључујући узраст, пол, образовање, културу и друге факторе), узимајући у обзир и техничка ограничења теста, контекст процењивања и потребе оних који су заинтересовани за исход процене.
- 6.6. Избегава генерализовање резултата теста на особине или људске карактеристике које тај тест не мери.
- 6.7. Узме у обзир факторе које су могли утицати на смањење или повећање резултата.
- 6.8. Обрати пажњу на доступне податке о ваљаности за мерени конструкт код чланова испитаникове релевантне демографске групе (нпр. културална, по узрасту, социјалном статусу, полу).
- 6.9. Користи граничне резултате у интерпретацији резултата када постоје докази о ваљаности граничних резултата који подржавају њихову употребу.

6.10. Буде свестан могућег негативног социјалног стереотипизира чланова испитаников групе (нпр. културална узрасна, по социјалном статусу, полна) и избегава интерпретирање теста на начин који подржаватакво стереотипизирање.

6.11. Узме у обзир било каква индивидуална или групна одступања од стандардних поступака у примени теста.

6.12. Узме у обзир сваки доказ о претходном искуству с тестом ако постоје подаци о ефектима таквог искуства на учинак на тесту. ПРОЦЕДУРА 7. Презентација резултата

Психолог је дужан да:

7.1. Интерпретиране резултате тестова учини доступним оним странама које на то имају законско право (испитаник односно његов правни заступник); испитанику се усмено могу саопштити његови појединачни одговори на тесту.

7.2. Одбије сваки захтев за издавање копија тестова и попуњених листова за одговоре; увид у непосредне одговоре испитаника допуштен је само психологу судском вештаку, кога одреди суд уз консултацију ДПС.

7.3. Ако постоји пристанак испитаника или њихових правних заступника, преда писани или усмени извештај овлашћеним заинтересованим странама.

7.4. Сачини писани извештај који у техничком и језичком Смислу треба да буде ускладу са нивоим разумевања оних који примају извештаје.

7.5. Јасно нагласи да тестовни резултати представљају само један извор података и да их увек треба сагледати заједно с осталим информацијама.

7.6. Објасни колику важност у процењивању људи имају тестовни резултати у односу на остале информације.

7.7. Користи онај облик и структуру извештаја који одговара контексту процењивања. 7.8. Кад је то могуће, даје информацију особама које одлучују о томе како им резултати могу користити приликом одлучивања.

7.9. Објасни и помогне при употреби извештаја психолога у циљу одређене класификације људи (нпр. у дијагностичке сврхе или при селекцији за посао).

7.10. Уколико је потребно наведе употребљене инструменте.

7.11. Укључи у извештаје јасан резиме или закључак, и кад је потребно, специфичне препоруке.

7.12. На конструктиван начин, усмено да повратну информацију испитаницима о њиховим резултатима и постигнућима.

ПРОЦЕДУРА 8. Чување психолошких мерних инструмената

Психолог је дужан да:

8.1. у организацији у којој ради води рачуна о свим психолошким мерним инструментима, припадајућим приручницима, прибору и опреми, у организацији у којој ради.

8.2. Обезбеди адекватно одлагање и контролу приступа тестовном материјалу, у складу са Кодексом 5.

8.3. Поштује ауторска права и споразуме који постоје у односу на тестове и тестирање, укључујући забрану копирања или пренос материјала у електронском или другим облицима другим људима, било да су квалификовани или не.

8.4. Заштити психолошке мерне инструменте тако што ће да обезбеди дискрецију у њиховој примени (не подучава појединаца на тестовном материјалу и не описује поступке у сврху припреме испитаника за тестирање).

8.5. Пријави сваку злоупотребу психолошких мерних инструмената Комисији за психолошке мерне инструменте.

8.6. Оштећене и неупотребљиве психолошке мерне инструменте уништи на адекватан начин како би у потпуности била сачувана тајност садржаја односно њихове употребе када се ради о психолошким апаратима. Расходовање и уништавање психолошких мерних инструмената обавезно се врши комисијски. Комисију формира послодавац, а психолог је обавезно члан ове комисије.

8.7. Приликом напуштања организације (уколико нема другог психолога) психолог је дужан да Комисији за тестове или Друштву психолога Србије достави списак психолошких мерних инструмената као и документ путем којег се гарантује Сигурно и адекватно складиштење и чување наведеног материјала у организацији. Послодавац је дужан да списак и докуменат потпише. Материјал треба да буде комисијски инвентарисан и запечаћен.

8.8. Психолог који се запошљава на упражњено радно место у организацији дужан је да комисијски изврши инвентарисање ускладиштеног материјала према списку и да о затеченом стању обавести Друштво психолога Србије.

8.9. Ако организација не запосли другог психолога на упражњено радно место уроку од годину дана или запосли лице другог стручног профила, психолог који је претходно радио у тој организацији или установи или други психолог, који о том има сазнања, дужан је да о томе обавести Друштво психолога Србије како би се заједнички предузеле мере за

спречавање коришћења психолошких мерних инструмената и психолошке документације од стране нестручних лица.

ПРОЦЕДУРА 9. Чување и употреба документације о испитаницима

Психолог је дужан да:

9.1. Податке о појединцима са којима службено долази у додир у току психолошког тестирања, укључујући и децу, чува као професионалну тајну.

9.2. Досије о испитанику чува у посебним просторијама или ормарима, а који су осигурани од нестајања, влаге, оштећења и коришћења од стране других лица. Досије са резултатима испитивања чува се минимум 1 годину, уколико законским или неким другим актом организације у којој ради психолог није прописан другачији период.

9.3. Препоручи ко ће унутар правног ентитета имати приступ резултатима за које је испитаник већ дао сагласност и дефинише нивое поверљивости.

9.4. Објасни нивое поверљивости учесницима у тестирању (наручиоцу тестирања и кандидатима) пре него што се тестирање изведе.

9.5. Заштити и чува податке тако да само они који имају право приступа могу да их добију.

9.6. Уклони имена и друге личне ознаке из базе података где су резултати архивирани, а који ће се користити за истраживања, развој норми или неке друге статистичке сврхе.

IX ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

5.24. Психолошко тестирање, било индивидуално или групно, без обзира на устаљеност услова тестирања може да врши само дипломирани и мастер психолог (у даљем тексту психолог).

Психолог неће прихватити захтеве за примену психолошких мерних инструмената ако су услови за тестирање у супротности са овим Кодексом 5 и Законом о условима за обављање психолошке делатности.

5.25. Психолог у свом раду поступа по одредбама Кодекса етике психолога Републике Србије. Ако захтеви друштвених институција и појединаца у односу на коришћење података о појединцима или у односу на психолошки рад долазе у супротност са начелима етике психолога, психолог је дужан да такав рад одбије и да по потреби затражи помоћ Друштва психолога Србије.

5.26. Психолошку документацију и резултате испитивања могу да користе само психолози, а мишљења и наручиоци тестирања уз писану и оверену обавезу опраправном чувању и коришћењу извештаја у циљу очувања испитаникове приватности.

5.27. Психолошка истраживања која психолог врши на појединцу дозвољена су само ако су научно оправдана, ако су испитаници дали пристанак, ако је испитаницима објашњена сврха и значај истраживања као и могуће последице и ако су предузете све мере заштите њиховог психичког идентитета, а у складу са Кодексом етике. 5.28. Злоупотреба психолошких мерних инструмената у организацији корисника, односно од стране нестручних лица, представља тежу повреду радне обавезе овлашћеног лица које гарантује обезбеђење одговарајућих услова, чувања и коришћења психолошких мерних инструмената, те је обавеза организације корисника да својим правним актом нормира ову злоупотребу. На исти начин треба да буде нормирана и злоупотреба психолошких мерних инструмената од стране несавесног психолога. Злоупотреба извештаја психолога или информације о кандидатима које су добијене усмено представља такође тежу повреду радне обавезе јер су подаци о појединцу службена/професионална тајна.

5.29. Против психолога који не поступа у складу са овим Кодексом 5 биће поднета тужба Суду части који доноси меру у складу са важећим прописима.

5.30. Уколико послодавац у року од 60 дана од ступања на снагу овог Кодекса 5 не обавести свог психолога о њему, онда је психолог корисник психолошких мерних инструмената дужан да свог послодавца писмено обавести о одредбама овог Кодекса 5.

5.31. Овај Кодекс 5 дистрибутер доставља наручиоцу теста при испоруци истог.

5.32. Са одредбама овог Кодекса 5 треба упознати студенте основних студија психологије, а у циљу припреме за употребу психолошких мерних инструмената.

5.33. Ако правно или физичко лице неовлашћено или непрописно користи психодијагностичка средства, Комисија за психолошке мерне инструменте ће га писмено упозорити и затражити да поступа по одредбама овог Кодекса 5. Ако правно или физичко лице и након упозорења настави да неовлашћено или непрописно користи психодијагностичка средства, Комисија ће предмет предати Суду части и/или поднети пријаву надлежном суду.

5.34. Измене и допуне овог Кодекса 5 доносе се по истом поступку као и Кодекс етике психолога.

Председница Друштва психолога Србије
Проф. др Тамара Џамоња Игњатовић